

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 19 listopada 2024 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Bohdan Bieniek (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Krzysztof Rączka

SSN Romualda Spyt

w sprawie z odwołania J. F.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w Bielsku-Białej

o prawo do emerytury pomostowej,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń

Społecznych w dniu 19 listopada 2024 r.,

skargi kasacyjnej ubezpieczonego od wyroku Sądu Apelacyjnego w Katowicach

z dnia 4 kwietnia 2023 r., sygn. akt III AUa 1825/22,

oddala skargę kasacyjną.

UZASADNIENIE

Sąd Okręgowy w Katowicach, wyrokiem z dnia 14 września 2022 r., zmienił decyzję Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, Oddział w Bielsku-Białej z dnia

7 kwietnia 2021 r. i przyznał J. F. prawo do emerytury pomostowej od dnia 7 września 2020 r.

W sprawie ustalono, że odwołujący się (urodzony [...] 1959 r.) pracował w Z. S.A. (następca prawny T. S.A.) oraz Z. Sp. z o.o. z siedzibą w C. w okresie od 1 października do 30 listopada 1983 r. na stanowisku monter kotłów energetycznych oraz od 1 do 31 grudnia 1984 r. na stanowisku starszego monter kotłów energetycznych (wykaz A dział II rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze, Dz.U. z 1983 r. Nr 8, poz. 43, dalej jako rozporządzenie). Prace przy wytwarzaniu i przesyłaniu energii elektrycznej i ciepłej oraz przy montażu, remoncie i eksploatacji urządzeń elektroenergetycznych i ciepłych są również wskazane w wykazie A dział II poz. 1 pkt 29 zarządzenia nr 17 z 12 sierpnia 1983 r. Ministra Górnictwa i Energetyki w sprawie określenia stanowisk pracy w resorcie górnictwa i energetyki, na których są wykonywane prace w szczególnych warunkach (Dz. Urz. WUG. z 1983 r. Nr 8, poz. 12, dalej jako zarządzenie). W okresie od 1 stycznia 1985 r. do 31 lipca 1986 r. odwołujący się pracował na stanowisku monter samodzielnych urządzeń ciepłno-mechanicznych (wykaz A dział II poz. 1 pkt 3 zarządzenia). W okresie od 5 października 1988 r. do 20 kwietnia 1992 r. pracował na stanowisku monter urządzeń ciepłowniczych, zaś od 21 kwietnia 1992 r. do 30 czerwca 1997 r. na stanowisku monter urządzeń ciepłno-mechanicznych, urządzeń energetycznych oraz jednocześnie na drugim stanowisku spawacza (wykaz A dział XIV pkt 12 rozporządzenia). W okresie od 1 lipca do 31 grudnia 1997 r. pracował na stanowisku maszynisty urządzeń uzdatniania wody (wykaz A, dział IX poz. 2 pkt 4 zarządzenia); z kolei od 1 stycznia 1998 r. do 31 grudnia 2008 r. ubezpieczony pracował na stanowisku maszynisty urządzeń uzdatniania wody (wykaz A, dział IX, poz. 2 pkt 4 zarządzenia).

W lutym 2019 r. odwołujący się ukończył 60 lat i legitymuje się 25 letnim okresem składkowym i nieskładkowym.

Sąd Okręgowy stwierdził, że ubezpieczony wykazał, że przed dniem 1 stycznia 2009 r. wykonywał prace w szczególnych warunkach w rozumieniu art. 3 ust. 1 ustawy z dnia 19 grudnia 2008 r. o emeryturach pomostowych (jednolity tekst: Dz.U. z 2023 r., poz. 164, dalej jako u.e.p.) i art. 32 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r.

o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2024 r., poz. 1631, dalej ustawa emerytalna). Ostatni pracodawca (Z. Sp. z o.o.) potwierdził, że od 5 października 1988 r. do 31 stycznia 2011 r. ubezpieczony był zatrudniony na stanowisku - starszego maszynisty urządzeń uzdatniania wody; montera urządzeń energetycznych i w pełnym wymiarze czasu pracy wykonywał pracę w warunkach szczególnych lub o szczególnym charakterze na stanowiskach „obchodowego urządzeń gospodarki wodnej jako pracownik oczyszczalni ścieków”.

Sąd Apelacyjny w Katowicach, wyrokiem z dnia 4 kwietnia 2023 r., zmienił wyrok Sądu Okręgowego w Katowicach i oddalił odwołanie ubezpieczonego od decyzji organu rentowego.

W ocenie Sądu Apelacyjnego, Sąd pierwszej instancji dokonał błędnej oceny materiału dowodowego, błędnie przyjmując, że ubezpieczony od 5 października 1988 r. do 31 stycznia 2011 r. wykonywał prace w reżimie warunków szczególnych bądź w szczególnym charakterze, opisanych w załącznikach nr 1 i 2 u.e.p.

Do obowiązków ubezpieczonego jako starszego maszynisty należało podjęcie decyzji o spuszczeniu wody, jednakże decyzja ta była uzgadniana z działem uzdatniania wody w „T.”. Spuszczanie oczyszczonej wody do rzeki następowało po oczyszczeniu jej z osadów, po przepompowaniu i odfiltrowaniu. Niewłaściwe podjęcie decyzji w zakresie spuszczenia wody mogło skutkować skażeniem rzeki. Z całą pewnością podejmowane przez ubezpieczonego czynności zawodowe nie mieściły się w kategorii czynności związanych z pracami „przy wywozie nieczystości stałych bądź płynnych” czy też „pracami na wysypiskach i wylewiskach nieczystości związanych z bardzo ciężkim wysiłkiem fizycznym”, to jest pracami opisanymi pod pozycją nr 38 załącznika nr 1 do u.e.p.

Sąd Apelacyjny podkreślił również, że nie można także uznać prac wykonywanych przez ubezpieczonego (w zakresie decyzji o spuszczeniu wody do rzeki) jako prac związanych z bezpośrednim sterowaniem procesami technologicznymi mogącymi stwarzać zagrożenie wystąpienia poważnej awarii przemysłowej ze skutkami dla bezpieczeństwa publicznego, to jest pracy opisanej w punkcie 13 załącznika nr 2 do u.e.p. jako pracy w szczególnym charakterze. Ten bowiem rodzaj prac odnosi się wyłącznie do stanowisk pracy o charakterze samodzielnym, wiążącym się z bardzo dużą odpowiedzialnością decyzyjną,

wykraczającą ponad czynności kontrolowane przez odpowiednie działy przedsiębiorstwa. W tym kontekście ewentualne skażenie rzeki, spowodowane niewłaściwą decyzją- jakkolwiek bardzo doniosłe z punktu widzenia biologicznego, a szerzej środowiskowego - to jednak nie miałoby odniesienia do poważnych skutków w zakresie bezpieczeństwa publicznego, rozumianego jako stan faktyczny, który umożliwia normalne funkcjonowanie państwa w aspekcie zachowania zdrowia, życia i mienia jego jednostek. Rodzaj i całokształt prac ubezpieczonego - zdaniem Sądu Apelacyjnego - nie spełnia tych wymogów i nie odnosi się do desygnatu opisanego w powołanych punktach załączników. Umieszczenie rodzaju prac obchodowego jako prac w szczególnym charakterze na podstawie zarządzenia Prezesa Zarządu w PKE nie stanowi źródła prawa w kontekście przepisów prawa ubezpieczeń społecznych. Sam pracodawca ubezpieczonego w piśmie z dnia 15 września 2021 r. wskazywał, że stanowisko starszego maszynisty urządzeń uzdatniania wody - montera urządzeń energetycznych nie stanowi pracy w rozumieniu treści art. 3 ust. 1 i 3 u.e.p.

Skargę kasacyjną wywiódł pełnomocnik ubezpieczonego, zaskarżając wyrok Sądu Apelacyjnego w całości. Skargę kasacyjną oparł na podstawie naruszenia prawa materialnego: (-) § 1 i rozporządzenia oraz załącznika nr 1 do zarządzenia oraz art. 3 ust. 1 i 3 u.e.p., przez ich błędną wykładnię i zastosowanie, polegające na niezasadnym i błędnym przyjęciu, że ubezpieczony od 5 października 1988 r. do dnia 31 stycznia 2011 r. nie wykonywał pracy w warunkach szczególnych, podczas gdy ubezpieczony w toku postępowania wykazał, iż w tym czasie pracował w warunkach szczególnych (vide – świadectwo pracy ubezpieczonego w warunkach szczególnych, zeznania świadków, zeznania ubezpieczonego); ponadto ubezpieczony po 31 grudnia 2008 r. faktycznie mimo braku świadectwa pracy w warunkach szczególnych pracę tego typu wykonywał (vide - zeznania świadków, pismo pracodawcy z dnia 7 grudnia 2021 r., zeznania ubezpieczonego).

Mając powyższe na uwadze, pełnomocnik wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku przez przyznanie ubezpieczonemu prawa do emerytury pomostowej, ewentualnie uchylenie zaskarżonego wyroku w całości oraz przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu w Katowicach do ponownego rozpoznania, a także uwzględnienie kosztów postępowania kasacyjnego, w tym kosztów zastępstwa

procesowego według norm przepisanych z uwzględnieniem wydatków poniesionych przez ubezpieczonego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna nie zasługuje na uwzględnienie. Stosownie do art. 398¹³ § 1 i 2 k.p.c., Sąd Najwyższy rozpoznaje sprawę w granicach skargi kasacyjnej (jej podstaw) i jest związany ustaleniami faktycznymi stanowiącymi podstawę zaskarżonego orzeczenia, jeżeli skarga nie zawiera zarzutu naruszenia przepisów postępowania (bądź jeżeli taki zarzut okaże się niezasadny). W przedmiotowej sprawie skarżący nie sformułował zarzutów naruszenia prawa procesowego, co oznacza, że przy wykładni prawa materialnego wiążą ustalenia Sądu Apelacyjnego.

To związanie nabiera swego znaczenia w sprawie o emeryturę pomostową, gdyż tego rodzaju spór (o to czy uprawniony wykonywał pracę w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze) skupiać powinien uwagę na okolicznościach faktycznych, a nie na nazwie (formalnej) stanowiska, jakie zajmował ubiegający się o świadczenie. Zatem odtworzenie rodzaju jego zajęć należy do sądu, a nie do innych podmiotów (np. biegłego), co w orzecznictwie Sądu Najwyższego jest już utrwalone (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 16 stycznia 2019 r., I UK 394/17, LEX nr 2607310). Tym samym tracą na znaczeniu suponowane zagadnienia prawne, jakie sformułował autor skargi kasacyjnej. Sąd Apelacyjny rozpoznaje sprawę, a nie apelację i dlatego jest upoważniony do dokonania własnych ustaleń faktycznych, w tym także odmiennej oceny dowodów (por. uchwałę składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 23 marca 1999 r., III CZP 59/98, OSNC 1999 nr 7-8, poz. 124).

Idąc dalej, ocenie podlegały podstawy prawne wskazane w skardze kasacyjnej. Nie zostały one skonstruowane modelowo i już na pierwszy rzut oka braku przepisu, na podstawie którego odmówiono ubezpieczonemu prawa do świadczenia (art. 4, 49 u.e.p.), co samo w sobie dyskwalifikuje szansę na uwzględnienie wniosków zawartych w skardze kasacyjnej. Po wtóre, zarządzenia resortowe nie stanowią źródła prawa (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 22 marca 2012 r., I UK 403/11, LEX nr 1214549). Po trzecie, blankietowe przywołanie § 1 i następnych rozporządzenia uchybia podniesionemu standardowi postępowania

kasacyjnego, w toku którego Sąd Najwyższy nie poszukuje za stronę (jego pełnomocnika) podstaw prawnych ani się ich nie domyśla. Powinny być one wskazane wprost, z oznaczeniem nie tylko samej głównej jednostki redakcyjnej, lecz także dookreślonych punktów lub ustępów.

Z kolei analiza zawartych w skardze podstaw praw materialnego i ich uzasadnienie dowodzi, że skarżący pod pozorem błędnej wykładni prawa materialnego zmierza w istocie do zakwestionowania ustaleń faktycznych. Wynika to wyraźnie z tej części zarzutów, w których zaznacza, że skarżący wykazał (udowodnił - vide świadectwo pracy, zeznania świadków i zeznania odwołującego się) zatrudnienie w szczególnych warunkach. Taki zabieg również nie może przynieść oczekiwanego rezultatu, skoro zawarty w art. 398³ § 3 k.p.c. zakaz oparcia skargi kasacyjnej na zarzutach dotyczących ustalenia faktów lub oceny dowodów oraz związanie Sądu Najwyższego ustaleniami faktycznymi, stanowiącymi podstawę zaskarżonego orzeczenia (art. 398¹³ § 2 k.p.c.), oznacza niedopuszczalność powoływania się przez skarżącego na wadliwość wyroku sądu drugiej instancji, polegającą na ustaleniu faktów lub niewłaściwie przeprowadzonej ocenie dowodów. Przeto próba polemiki z tymi ustaleniami (bez jednoczesnego zarzutu naruszenia prawa procesowego) skazana jest na niepowodzenie.

W nawiązaniu do dalszej wiązki argumentów zawartych w skardze kasacyjnej, to pojęcia „prace w szczególnych warunkach” i „prace o szczególnym charakterze” zostały zdefiniowane dla potrzeb u.e.p. i służą wyodrębnieniu tych rodzajów prac, które uprawniają do emerytury pomostowej. Pracami w szczególnych warunkach są prace związane z czynnikami ryzyka, które z wiekiem mogą z dużym prawdopodobieństwem spowodować trwałe uszkodzenie zdrowia, wykonywane w szczególnych warunkach środowiska pracy, determinowanych siłami natury lub procesami technologicznymi, które mimo zastosowania środków profilaktyki technicznej, organizacyjnej i medycznej stawiają przed pracownikami wymagania przekraczające poziom ich możliwości, ograniczony w wyniku procesu starzenia się jeszcze przed osiągnięciem wieku emerytalnego, w stopniu utrudniającym ich pracę na dotychczasowym stanowisku (art. 3 ust. 1 u.e.p.). Uznanie pracy za pracę wykonywaną w szczególnych warunkach wymaga w pierwszym rzędzie spełnienia dwóch warunków, to jest ujęcia wykonywanej pracy w wykazie prac w szczególnych

warunkach, o którym jest mowa w załączniku nr 1 oraz wykonywania pracy determinowanej czynnikami ryzyka, o których jest mowa w art. 3 ust. 2 u.e.p.

Mając na uwadze treść poz. 38 załącznika nr 1 (prace przy wywozie nieczystości stałych i płynnych oraz prace na wysypiskach i wylewiskach nieczystości związane z bardzo ciężkim wysiłkiem fizycznym), warunkiem koniecznym jest ustalenie efektywnego wydatku energetycznego w ciągu zmiany roboczej. Innymi słowy, kryterium rozstrzygającym o tym, czy mamy do czynienia z bardzo ciężką pracą fizyczną jest ilość energii mierzonej zużywanej przez organizm ludzki przy wykonywaniu danej pracy, po odliczeniu energii spożytkowanej na utrzymanie procesów życiowych.

Okoliczność, że wykonywana przez pracownika praca odpowiada wcześniej przedstawionym przesłankom nie jest jeszcze wystarczające do tego, aby uznać go za pracownika wykonującego prace w szczególnych warunkach. Jest to możliwe dopiero wówczas, gdy taka praca jest wykonywana w pełnym wymiarze czasu pracy.

Pracami o szczególnym charakterze są prace wymagające szczególnej odpowiedzialności oraz szczególnej sprawności psychofizycznej, których możliwość należytego wykonywania w sposób niezagrażający bezpieczeństwu publicznemu, w tym zdrowiu lub życiu innych osób, zmniejsza się przed osiągnięciem wieku emerytalnego na skutek pogorszenia sprawności psychofizycznej, związanego z procesem starzenia się (art. 3 ust. 3 u.e.p.). Pracami o szczególnym charakterze są zatem prace, które z uwagi na warunki ich wykonywania, przyczyniają się do szybszego obniżenia wydolności organizmu, a co za tym idzie utraty zdolności do wykonywania tego rodzaju prac (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 11 grudnia 2018 r., II UK 386/17, LEX nr 2591129). Oznacza to, że w przypadku prac o szczególnym charakterze definicja kładzie nacisk na szczególną odpowiedzialność pracownika, związaną z wykonywanymi czynnościami. W przypadku prac o szczególnym charakterze dominującą rolę odgrywa raczej czynnik interesu publicznego (ochrony innych osób przed niebezpieczeństwem związanym z faktem, że pracownik, który wykonuje te szczególnie odpowiedzialne czynności może nie mieć już należytej sprawności psychofizycznej, ze względu na jej naturalne obniżenie podyktowane wiekiem). W interesie publicznym leży więc odsunięcie takiego

pracownika od wykonywania czynności obarczonych szczególnym ryzykiem, a w interesie pracownika umożliwienie mu nabycia „przejściowych” świadczeń, przed uzyskaniem pełnych praw emerytalnych (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 7 lutego 2012 r., I UK 276/11, LEX nr 1313671).

Jak wynika z powyższego, tym co charakteryzuje prace o szczególnym charakterze, to związana z ich wykonywaniem szczególna odpowiedzialność oraz szczególna sprawność psychofizyczna. W literaturze podnosi się, że przez szczególną odpowiedzialność należy rozumieć odpowiedzialność za wykonywanie takich prac, których niewłaściwe wykonywanie może spowodować bezpośrednie zagrożenie bezpieczeństwa publicznego, w tym zdrowia lub życia własnego lub innych osób, a pracownik je wykonujący jest świadom konsekwencji niewłaściwej realizacji powierzonych zadań. Z kolei szczególna sprawność psychofizyczna oznacza określony zespół tzw. cech krytycznych, czyli cech niezbędnych do zapewnienia bezpieczeństwa wykonywania pracy, szczególnie w warunkach stresu. W przypadku prac o szczególnym charakterze cechy krytyczne odnoszą się do sprawności intelektualnej i sensomotorycznej, zdolności oraz cech temperamentu, a ich poziom wyznaczają normy opracowane na podstawie wyników pomiarów tych cech w określonych grupach zawodowych („Zasady kwalifikacji prac w szczególnych warunkach i o szczególnym charakterze”, Centralny Instytut Ochrony Pracy – Państwowy Instytut Badawczy, Warszawa 2009).

Artykuł 49 u.e.p. pozwala na uzyskanie emerytury pomostowej przez osoby, które nie legitymują się wykonywaniem po dniu 31 grudnia 2008 r. pracy w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze w rozumieniu art. 3 ust. 1 i 3 tej ustawy, wprowadzając w to miejsce wymaganie, aby ubiegający się o to świadczenie spełniał w dniu 1 stycznia 2009 r. (wejście w życie ustawy) warunek posiadania co najmniej 15 lat pracy w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze w rozumieniu art. 3 ust. 1 i 3 u.e.p. Istota problemu prawnego (w odniesieniu do ustalonego stanu faktycznego rozpoznawanej sprawy) sprowadza się do pytania o możliwość zakwalifikowania okresu zatrudnienia ubezpieczonego na stanowisku starszego maszynisty urządzeń uzdatniania wody - montera urządzeń energetycznych (obchodowy urządzeń gospodarki wodnej w oczyszczalni ścieków)

- jako okresu pracy w szczególnych warunkach (poz. 38 załącznik nr 1) lub o szczególnym charakterze, o jakiej mowa pod pozycją 13 wykazu stanowiącego załącznik nr 2 do u.e.p. Pod tą pozycją zapisane są prace przy bezpośrednim sterowaniu procesami technologicznymi mogącymi stwarzać zagrożenie wystąpienia poważnej awarii przemysłowej ze skutkami dla bezpieczeństwa publicznego.

Ustawodawca nie wskazał więc pod pozycją 13 tego wykazu konkretnego stanowiska pracy, jak uczynił to w innych regulacjach, lecz posłużył się opisową metodą scharakteryzowania pracy uprawniającej do emerytury pomostowej. Jak łatwo przy tym zauważyć cała formuła opisowa składa się ze zwrotów niedookreślonych, z których praktycznie każdy wymaga konkretyzacji. Pozwala to na dużą elastyczność kwalifikacji różnego rodzaju prac, wykonywanych na różnych stanowiskach, różnie nazywanych (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 24 lutego 2022 r., II USKP 118/21, LEX nr 3350303). Ciężar oceny w znacznym zakresie przenosi się więc na element ustaleń faktycznych dotyczących wykonywanych czynności, a nie na próbę stworzenia uniwersalnej definicji stanowiska pracy, czy raczej rodzaju pracy; definicji określającej przesłanki ujęte pod pozycją 13 wykazu stanowiącego załącznik nr 2 do u.e.p. (to samo dotyczy zresztą pozycji 14 tego wykazu).

Tym samym po raz wtóry uwidacznia się wagę ustaleń faktycznych. Sąd odwoławczy (choć w sposób zwięzły) ocenił rodzaj prac wykonywanych przez ubezpieczonego. Potencjalne luki w tej sferze nie zostały przez skarżącego wydobyte i skonkretyzowane w skardze kasacyjnej, na przykład przez wykazanie opisu poszczególnych czynności wykonywanych przez ubezpieczonego na stanowisku starszego maszynisty urządzeń uzdatniania wody - montera urządzeń energetycznych (obchodowy urządzeń gospodarki wodnej w oczyszczalni ścieków), by w ten sposób odnieść się do pracy w konkretnym miejscu zatrudnienia (czasie i wymiarze), a więc z uwzględnieniem skali różnego rodzaju czynności.

W wyroku z dnia 11 marca 2021 r., I USKP 17/21 (LEX nr 3193877) Sąd Najwyższy podkreślił, że wykaz będący załącznikiem do ustawy stanowi uzupełnienie i skonkretyzowanie definicji pracy o szczególnym charakterze zamieszczonej w art. 3 ust. 3 u.e.p. Trzeba zatem rozważyć, czy wykonywana przez

ubezpieczonego praca może podlegać kwalifikacji pod którąś z pozycji załącznika nr 2 do ustawy, a więc, czy odznacza się przymiotami wymienionymi w tejże definicji, to jest, czy praca ta wymaga szczególnej odpowiedzialności oraz szczególnej sprawności psychofizycznej, a możliwość jej należytego wykonywania w sposób niezagrażający bezpieczeństwu publicznemu, w tym zdrowiu lub życiu innych osób, zmniejsza się przed osiągnięciem wieku emerytalnego na skutek związanego z procesem starzenia się pogorszenia sprawności psychofizycznej.

Wyjaśnienie tych zwrotów jest oczywiście rzeczą praktyki, w tym zwłaszcza orzecznictwa sądowego. I rzeczywiście w judykaturze próby konkretyzacji poszczególnych pojęć są podejmowane. W wyroku z dnia 9 maja 2019 r., III UK 115/18 (LEX nr 2681237) Sąd Najwyższy podkreślił, że w orzecznictwie sądów powszechnych (np. wyroki wyrok Sądu Okręgowego w Szczecinie z 28 lutego 2018 r., VI U 1664/17, LEX nr 2463739; wyrok Sądu Okręgowego w Gliwicach z 16 listopada 2016 r., VIII U 1018/16, LEX nr 2189081) ukształtowała się linia orzecznicza, zgodnie z którą wskazówek co do wykładni pojęcia „prace przy bezpośrednim sterowaniu procesami technologicznymi (lub technicznymi) mogącymi stwarzać zagrożenie wystąpienia poważnej awarii przemysłowej ze skutkami dla bezpieczeństwa publicznego” należy szukać w poradniku do ustawy o emeryturach pomostowych zatytułowanym „Zasady kwalifikacji prac w szczególnych warunkach i o szczególnym charakterze” z dnia 10 czerwca 2009 r. W serii wyroków Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Bydgoszczy: z dnia 7 października 2010 r., II SA/Bd 844/10 (LEX nr 752200); z dnia 21 października 2010 r., II SA/Bd 884/10 (LEX nr 656461); z dnia 21 października 2010 r., II SA/Bd 875/10 (LEX nr 656460) oraz z dnia 21 października 2010 r., II SA/Bd 846/10 (LEX nr 656459) w zakresie stosowanych metod interpretacji poszczególnych pojęć użytych w załącznikach do ustawy charakterystyczne jest odwoływanie się w pierwszej kolejności do znaczenia potocznego, językowego, zwłaszcza w sytuacjach, gdy użyte w wykazach określenia nie mają odniesień w innych przepisach, a także poszukiwanie odniesień i znaczeń w innych regulacjach prawnych. W orzeczeniach tych analizowano między innymi relacje pomiędzy pojęciami „prac przy bezpośrednim sterowaniu procesami technologicznymi mogącymi stwarzać zagrożenie wystąpienia poważnej awarii przemysłowej ze skutkami dla bezpieczeństwa publicznego” (załącznik nr 2, pkt 13)

oraz „prac przy bezpośrednim sterowaniu procesami technicznymi mogącymi spowodować awarię techniczną z poważnymi skutkami dla bezpieczeństwa publicznego” (załącznik nr 2, pkt 14). Poszukując właściwych kierunków interpretacji tych pojęć sąd administracyjny odwoływał się do językowego (słownikowego) rozróżnienia terminów „technika” i „technologia” a w aktach normatywnych z dziedziny szeroko rozumianego prawa ochrony środowiska upatrywał źródeł rozróżnienia pojęć „awarii przemysłowej” i „awarii technicznej”. W zakresie interpretacji pojęcia „bezpieczeństwa publicznego” odwoływał się natomiast do poglądów doktryny, wyrażonych na tle różnych regulacji prawnych. W konkluzji tych rozważań sformułowano trafną tezę, że pojęcia użyte w wykazach prac o szczególnym charakterze powinny być rozumiane tak, iż skutki awarii muszą zagrażać zakłóceniem normalnego toku życia społecznego, zagrażać życiu lub zdrowiu ludzi albo powodować możliwość powstania takiego zagrożenia z opóźnieniem. Dla oceny skutków zagrożenia („poważne”) należy przyjmować maksymalne możliwości wystąpienia skutków. Chodzi zatem o możliwość powstania awarii technicznej (przemysłowej), która może być ograniczona do jednego urządzenia, ale jej skutki muszą powodować niebezpieczeństwo w większym zakresie niż ograniczone do jednego stanowiska pracy (w literaturze zob. J. Parchomiuk: Problematyka emerytur pomostowych w orzecznictwie sądów administracyjnych, PiZS 2013 nr 2, s. 24; M. Zieleniecki (w:) Emerytury i renty z FUS. Emerytury pomostowe. Okresowe emerytury kapitałowe. Komentarz do trzech ustaw emerytalnych, pod red. K. Antonów, Warszawa 2019).

W formule opisowej przedstawionej pod pozycjami 13 i 14 załącznika nr 2 do ustawy o emeryturach pomostowych kluczowe jest określenie czynności polegającej na „bezpośrednim sterowaniu”. W powołanym wyżej wyroku z dnia 9 maja 2019 r., III UK 115/18, Sąd Najwyższy słusznie stwierdził, że przy wykonywaniu tego rodzaju prac (polegających na „bezpośrednim sterowaniu”) pracownik musi obsługiwać urządzenia, maszyny lub instalacje i stale kontrolować ich parametry, reagując na wszelkie odchylenia i podejmując działania korygujące, co w założeniu ma doprowadzić do niedopuszczenia do wystąpienia poważnej awarii ze skutkami dla bezpieczeństwa publicznego (w większym zakresie niż ograniczone do jednego stanowiska pracy; por. też wyrok Sądu Apelacyjnego w Lublinie z dnia 30 marca

2021 r., III AUa 1049/20, LEX nr 3165844). Należy bowiem podnieść - co jest utrwalone w orzecznictwie - że dla oceny czy pracownik pracował w szczególnych warunkach, nie ma istotnego znaczenia nazwa zajmowanego przez niego stanowiska, lecz rodzaj powierzonych mu pracy (rzeczywiście wykonywanych zadań pracowniczych; por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 1 czerwca 2010 r., II UK 21/10, LEX nr 619638 i z dnia 24 marca 2009 r., I PK 194/08, OSNP 2010 nr 23-24, poz. 281).

Nie jest możliwe generalne (uniwersalne) określenie, jaki rodzaj pracy polega bezpośrednim sterowaniu procesami technicznymi mogącymi spowodować awarię techniczną z poważnymi skutkami dla bezpieczeństwa publicznego. Tym bardziej nie można z góry określić stanowisk, na których ten rodzaj pracy jest wykonywany.

Jednocześnie skarżący nie zarzucił Sądowi Apelacyjnemu wadliwego rozumienia opisanych powyżej pojęć i terminów, co spowodowało zawężenie pola badawczego podczas rozpoznania skargi kasacyjnej.

Sumując powyższe, Sąd Najwyższy orzekł z mocy art. 398¹⁴ k.p.c.

[SOP]

[a.ł.]